

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2014/04/palinkas-mihaly-a-nemzedek-tudasa-tankonyvkiado-tortenelemtankonyvei-hat-es-nyolcosztalyos-gimnaziumok-szamara-05-01-07/>

Pálinkás Mihály

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó történelemtankönyvei hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára

A 2013–2014-es tanévtől életbe lépő új kerettantervek a hat- és nyolcosztályos gimnáziumokban is megváltoztatják a történelemtanítást. Korábban e két iskolatípus számára *nem létezett külön*, a négyosztályos gimnáziumokétól eltérő *központi tanterv*. Természetesen a történelemtanítás tartalmában, esetleg óraszámában is eltért a négyosztályos gimnáziumokban folyó munkától, de ezt az iskola által készített és elfogadott *helyi tanterv* alakította ki. A hat- és nyolcosztályos gimnáziumokban igyekeztek kihasználni, hogy hosszabb idő (hat év) áll rendelkezésre az emberiség történetének kronologikus áttekintésére, megtanítására. A történelemórákon azonban jórészt ugyanazokat a *négykötetes tankönyv-sorozatokat* használták, amelyeket a négyosztályos gimnáziumok és a szakközépiskolák. Ezek a tankönyvek ugyanis szakmailag és pedagógiailag sokkal inkább megfeleltek a hat- és nyolcosztályos gimnáziumoknak is, mint a kínálatban levő kevés számú, kimondottan ezen iskolatípusoknak készült tankönyv. Az igazsághoz tartozik, hogy a tankönyvkiadók, érzékelve a helyzetet, nem is törekedtek hat- és nyolcosztályos gimnáziumi történelemtankönyvek kifejlesztésére, hiszen az iskolák kis száma miatt ez a piac kisebb a négyosztályos középiskolák piacánál.

A 2012 decemberében bevezetett kerettantervek viszont egyértelműen *elkülönítik* a hat- és nyolcosztályos gimnáziumot a négyosztályos gimnáziumtól és a szakközépiskolától. A hat- és nyolcosztályos gimnáziumok szinte szó szerint megegyező történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek kerettantervének bevezetője így ír [zárójelben szerepelnek a nyolcosztályos gimnáziumoknál olvasható szövegtérletek]: „*A hat évfolyamos [nyolc évfolyamos] gimnáziumok a nemzeti köznevelési törvény alapján a tehetséggondozás sajátos feladatát látják el. Az iskolatípus egyesíti egymással az általános iskola felső tagozata befejező, 7–8. osztályait [az általános iskola felső tagozata] és a négy évfolyamos gimnázium egészét.*” Ebből kiolvasható, hogy az oktatáspolitikai e két iskolatípust különlegesnek tekinti a négyosztályos középiskolákhoz képest, és hangsúlyozottan a tehetséggondozást tartja e középiskolák feladatának. Mindez jól látszik az óraszámokon és a tananyagbeosztáson.

Ha a képzési idő egészére vonatkozó *összóraszámot* nézzük, a négyosztályos gimnáziumokba járó tanulóknak (figyelembe véve az általános iskola 7. és 8. évfolyamára előírt kb. 130 tanórát is) 23 történelemórával jut kevesebb, mint a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok tanulóinak.

A történelemórák száma a négy-, a hat- és a nyolcosztályos gimnáziumokban							
	7.	8.	9.	10.	11	12.	Összesen
Négyosztályos	–	–	65	65	92	68	290
Hatosztályos	65	65	65	65	97	86	443
Nyolcosztályos	65	65	65	65	97	86	443

**Pálinkás Mihály: A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó történelemtankönyvei
hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára**

Az összóraszámnál azonban sokkal többet árul el a lényegből a *tananyagbeosztás* összehasonlítása. Ennek két tanulsága van.

Egyrészt látható, hogy bizonyos témaköröket, történelmi problémákat *más-más életkorban* (más-más évfolyamon) tanulják a négyosztályos, valamint a hat- és nyolcosztályos gimnazisták. Eltekintve most attól, hogy például a felvilágosodás korával 15 vagy 17 évesen érdemes-e foglalkozni, ez a tény nagyon *megnehezíti* a két iskolatípus közötti *átjárást*. Probléma lehet, ha egy nyolcosztályos gimnáziumban tanuló gyerek családja olyan településre költözik, ahol csak négyosztályos gimnáziumba járhat.

Másrészt szembeűnő, hogy *egyes témákra* mennyivel *több időt (tanórát)* szán a tanterv a hat- és nyolcosztályos gimnáziumokban, mint a négyosztályos középiskolákban. Különösen igaz ez a tőlünk távolabb eső korszakokra: például az ókori Rómát négyosztályos gimnáziumban 12, hat- és nyolcosztályos gimnáziumban 26 tanórás feldolgozásra ajánlják.

Évf.	Négyosztályos középiskola	Óra	Hat- és nyolcosztályos gimnázium	Óra
	Téma		Téma	
7.			Az őskor és az ókori Kelet	18
			Az ókori Hellász	21
			Az ókori Róma	26
8.			A középkor (1490-ig)	27
			Magyarország őstörténet és az Árpádok kora (-1301-ig)	18
			Magyarország története a vegyesházi királyok korában (1301 – 1490)	20
9.	Az őskor és az ókori Kelet	8	A világ és Európa a kora újkorban (1490–1721)	23
	Az ókori Hellász	11	Magyarország a kora újkorban (1490–1711)	30
	Az ókori Róma	12	A felvilágosodás kora	12
	A középkor	18		
	A magyarság története a kezdetektől 1490-ig	16		
10.	A világ és Európa a kora újkorban	12	Újjáépítés és felvilágosult abszolutizmus Magyarországon (1711–1790)	11
	Magyarország a kora újkorban	14	A forradalmak és a Szent Szövetség kora (1789–1848)	21
	Felvilágosodás, forradalmak és a polgárosodás kora	15	A polgárosodás kora, forradalom és szabadságharc Magyarországon (1790–1848)	18
	Az újjáépítés kora Magyarországon	9	Nemzetállamok kialakulása. Magyarország története a szabadságharc leverésétől a kiegyezés megkötéséig (1849–1867/1871)	15
	Reformkor, forradalom és szabadságharc Magyarországon	15		
11.	A nemzetállamok és a birodalmi politika kora (1871–1914)	16	A nemzetállamok és a birodalmi politika kora (1871–1914)	16
	A kiegyezéshez vezető út és a dualizmus kora Magyarországon	16	A dualizmus kora Magyarországon (1867–1914)	16
	Az első világháború és következményei (1914–1920 – magyar és egyetemes történelem)	16	Az első világháború és következményei (1914–1920 – magyar és egyetemes történelem)	16
	Európa és a világ a két világháború között (1920–1939)	18	Európa és a világ a két világháború között (1920–1939)	18
	Magyarország a két világháború között (1920–1939)	16	Magyarország a két világháború között (1920–1939)	16
	A második világháború (1939–1945)	15	A második világháború (1939–1945)	15
12.	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése (1945–1968)	8	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése (1945–1968)	8

**Pálinkás Mihály: A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó történelemtankönyvei
hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára**

Magyarország 1945–1956 között	10	Magyarország 1945–1956 között	10
A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása (1968–1991)	8	A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása (1968–1991)	8
A Kádár-korszak	10	A Kádár-korszak	10
Az egységesülő Európa, a globalizáció kiteljesedése	8	Az egységesülő Európa, a globalizáció kiteljesedése	8
A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon	6	A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon	6
Társadalmi ismeretek	4	Társadalmi ismeretek	4
Állampolgári ismeretek	4	Állampolgári ismeretek	4
Pénzügyi és gazdasági kultúra	5	Pénzügyi és gazdasági kultúra	5
Munkavállalás	5	Munkavállalás	5
Rendszerező ismétlés	18	Rendszerező ismétlés	18

Erre mondta sommásan egy történelemtanár ismerősöm, hogy az új kerettanterv bevezetése után csak a hat- és nyolcosztályos gimnáziumokban lehet „normálisan” történelmet tanítani. Állítása persze sok szempontból vitatható, a Történelemtanítás előző számában¹ magam is igyekeztem bizonyítani ennek ellenkezőjét, amikor bemutattam a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó négyosztályos gimnáziumok és szakközépiskolák számára készülő Új forrásközpontú történelem sorozatát ([lásd itt](#)).

Az bizonyos, hogy az új kerettantervek szükségessé teszik *külön történelemtankönyvek* kifejlesztését a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára. E feladat megoldható a négyosztályos tankönyvek hat kötetre bontásával és az így kialakított kötetek anyagának „felturbózásával”: az alapkönyv leckéi közül néhányat kettébontanak, így csökkentve az egy leckére jutó tananyagmennyiséget, és az anyagot feldúsítják olvasmányokkal, ábrákkal, térképekkel, képekkel. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó nem ezt az utat választotta.

Száray Miklós Történelem 7. a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára című tankönyvünk új fejlesztés, ahogyan a *hatkötetesre* tervezett tankönyvsorozat további kötetei is azok lesznek.

A hat- és nyolcosztályos gimnáziumok tantervi követelményei történelemből a kronologikus történelemtanítás kezdetétől, 7. évfolyamtól nem különböznek egymástól, ezért a két iskolatípusban ugyanaz a történelemtankönyv használható. A nyolcosztályos gimnázium 5. és 6. évfolyamának a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó az új kerettantervnek mindenben megfelelő társadalomismeret tankönyveket fejleszt, amelyekről elkészültük után a honlapunkon (www.ntk.hu) tájékoztatást adunk majd.

Szerzőnk, Száray Miklós hatosztályos gimnáziumi osztályokat is tanít. Tudja, hogy új tankönyveinek (amelyekből egyelőre a 7. évfolyamos kötet rendelkezik tankönyvi engedéllyel) módszertani kultúrában, előadásmódban a 12-13 éves kisgimnazistáktól az érettségi előtt álló 17-18 éves ifjakig változó igényekhez kell igazodnia, tartalom tekintetében pedig a hat- és nyolcosztályos gimnáziumoktól elvárt magas szakmai színvonalhoz. E két törekvést fejezi ki a hetedikes történelemtankönyv „szlogenje”: *„Középiszkolai történelemtudás általános iskolás korúaknak.”*

Nézzük meg a már megjelent hetedikes tankönyv néhány jellegzetességét! A legszembeütőbb, hogy *sokkal részletesebben* tárgyalja az ókort, mint egy négyosztályos gimnáziumi tankönyv. (A táblázatban Száray Miklós Történelem 9. a négyosztályos gimnáziumok számára és Száray Miklós Történelem 7. a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára című tankönyveink ókorral foglalkozó leckéit hasonlítjuk össze.)

**Pálinkás Mihály: A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó történelemtankönyvei
hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára**

Témakör leckeszámmal (4 osztályos – 6 osztályos)	Négyosztályos gimnázium Leckék	Hat- és nyolcosztályos gimnázium Leckék
<p>I. Az őskor és az ókori Kelet</p> <p><i>(5 lecke – 14 lecke)</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Az emberi történelem kezdete – a kőkor 2. Egyiptom, a Nílus ajándéka 3. Mezopotámia és a Közel-Keletet egyesítő birodalmak 4. A kultúra és a vallások az ókori Közel-Keleten. A Biblia földje 5. Ázsia birodalmi 	<ol style="list-style-type: none"> 1. A civilizáció hajnala 2. Az emberi történelem kezdete – az őskőkor A mitikus válaszok (Olvasmányok) 3. Az újkőkori forradalma 4. Élet az őskorban 5. A sumerok, a mezopotámiai civilizáció létrehozói 6. Az írás és a törvények születése 7. Egyiptom, a Nílus ajándéka 8. Egyiptom birodalmi 9. A Biblia földje, Palesztina 10. A kereskedők földje, Fönícia 11. A Közel-Keletet egyesítő birodalmak 12. Az indiai civilizáció 13. A kínai civilizáció 14. Összekötő utak a civilizációk között
<p>II. Az ókori Görögország</p> <p><i>(7 lecke – 15 lecke)</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 6. A polisz születése 7. A görög hitvilág 8. Spárta és a görög család 9. Athén – a demokrácia kialakulása és fénykora 10. A görög-perzsa háborúk 11. A poliszok hanyatlása és Nagy Sándor birodalma 12. Görög mindennapok, művészművészetek és tudományok 	<ol style="list-style-type: none"> 15. Európa bölcsője, Hellász 16. A görög történelem kezdetei A görög mitológia (Olvasmány) 17. A görögséget összekötő kapocs: hitvilág 18. A polisz születése és a görög gyarmatosítás 19. Polgárjogi küzdelmek Athénban 20. A demokrácia kiteljesedése és működése Athénban 21. Spárta, a katonaállam 22. A görög-perzsa háborúk 23. Az athéni demokrácia fénykora 24. Görög művészetek és tudományok 25. Athén és Spárta küzdelme 26. Nagy Sándor birodalma 27. A hellenizmus kora (Kr. e. III.–Kr. e. I. század) 28. A görög mindennapok, a család, a nők és a gyermekek 29. A görög sport és az olümpiai játékok
<p>III. Az ókori Róma</p> <p><i>(8 lecke – 19 lecke)</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 13. A város alapításától a köztársaság fénykoráig 14. A köztársaság sikerei és válsága 15. Az egyeduralom kialakulása és a principátus 16. A római vallás és kultúra 17. Hatalomgyakorlás és élet a császárkorban 18. A kereszténység születése és 	<ol style="list-style-type: none"> 30. Európa megteremtője, Róma 31. A város alapításától a királyság bukásáig 32. A köztársaság kialakulása és intézményei 33. Itália meghódítása és a patrícius–plebejus ellentét feloldódása 34. A pun háborúk és a Földközi-tenger medencéjének

**Pálinkás Mihály: A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó történelemtankönyvei
hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára**

	egyházzá szerveződése 19. A birodalom szétesése 20. Pannónia – élet egy határ menti provinciában	meghódítása 35. A római vallás, római mítoszok 36. A köztársaság válsága 37. Út az egyeduralom felé 38. Julius Caesar diktatúrája 39. Augustus egyeduralma – a principátus 40. A császárság első századai 41. Virágzás és válság. A Római Birodalom gazdasága A hamuba zárt múlt: Pompeji (Olvasmány) 42. Élet a Római Birodalomban: lakóhelyek és utak 43. Élet a Római Birodalomban: a római nép kedvtelései 44. A kereszténység születése 45. A birodalom válsága – a dominatus 46. A kereszténység egyházzá szerveződése 47. A birodalom szétesése, a Nyugatrómai Birodalom bukása 48. Rómaiak a Kárpát-medencében
--	--	---

A nagyobb leckeszám mellett jellemző, hogy egy-egy lecke *kisebb témát, időszakot* fog át, mint a négyosztályos gimnáziumok tankönyveiben. Ez nem csoda, hiszen e tankönyv a fiatalabb korosztálynak szól, mint a négyosztályos, másrészt e beosztás mellett több idő, lehetőség adódik a képességfejlesztésre.

A részletesebb tárgyalás nem jelenti a lexikai anyag felduzzasztását. Az eseményeket mutatja be *árnyaltabban* a könyv. Többet foglalkozik a hitvilággal, a kultúrával, az életmóddal. A tanulók alaposabban megismerkedhetnek egy-egy történelemformáló személyiséggel és az akkor élt emberek életkörülményeivel, étkezésével, öltözködésével, szórakozási szokásaival. Nagy hangsúlyt helyez a könyv a korabeli eszközök, fegyverek és technikai kultúra bemutatására. Az *olvasmányok* – amelyek közül a hosszabbak önálló címmel, a rövidebbek „kis színesként” a leckékbe ágyazva jelennek meg – a személyiségekkel, az életmóddal és a kultúrával foglalkoznak, és olyan érdekes eseményekkel, mint például az ősemberlelet meghamisítása a XX. század elején, vagy egy görög zsoldosereg részvétele a perzsa trónviszályokban.

Szemléletformáló, hogy a tankönyv gyakran utal arra, *hogyan hatott* a tárgyalt kultúra későbbi történelmi korszakokra és jelenünkre.

Egy-egy eseményt, problémát gyakran *több ábra, térkép* ábrázol, így azok folyamatában követhetők, s jobban megérthetők. Például külön térképre kerültek Egyiptom természeti adottságai, az egyiptomi birodalmak politikai, gazdasági kulturális változásai, de India természeti viszonyait és hosszú történelmét is három térképen tekinthetjük át.

A tankönyvben sok a *rekonstrukciós rajz*. Hajók, utazókocsi, katonák, csaták, piramisépítés, a fáraó temetése, csatornázás, cserépszavazás, színházi előadás, állatáldozat, lakoma, kocsiverseny, mozaikkészítés, keresztények mártírhalála és a korabeli élet sok más jellegzetessége jelenik meg e szép rajzokon. A rajzok kiemelt szerepére utal, hogy a fejezetnyitó képeket is ilyenek teszik érdekessé.

**Pálinkás Mihály: A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó történelemtankönyvei
hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára**

A forrásul szolgáló ábrák, képek, térképek, rajzok és a szöveges források megértését, elemzését kérdések, feladatok segítik. A leckék végén tételmondatok emelik ki a lényegét.

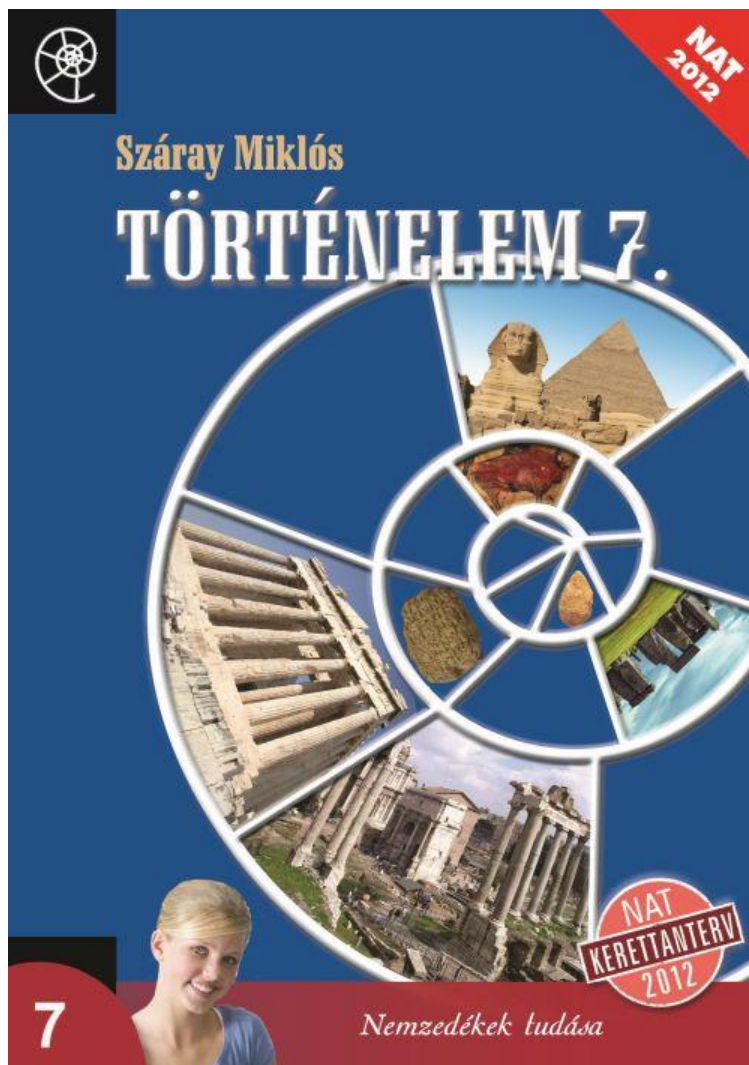
A tankönyv – igazodva a kerettanterv követelményeihez *három nagy fejezetre* tagolt (Az őskor és az ókori Kelet; Hellász; Az ókori Róma). A fejezet végi *összefoglalások* olyan témák mentén történnek, amelyek jól megragadják az adott kultúra és időszak lényeges vonásait. Az ókori Rómát például így tekinthetjük át: államformák, egyén és közösség; a kereszténység; kultúrák találkozása.

Bár a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok kerettantervi követelményei történelemből azonosak, a két iskolatípus között vannak különbségek. Ezért *külön útmutató és tananyagbeosztás* készült a hat- és a nyolcosztályos gimnáziumoknak, amelyek az éves munka megtervezésénél figyelembe veszik, hogy a hatosztályos gimnáziumok tanulói az általános iskola ötödik évfolyamán már foglalkoztak az ókorral. (Mindkét útmutató ingyenesen letölthető a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó honlapjáról.)

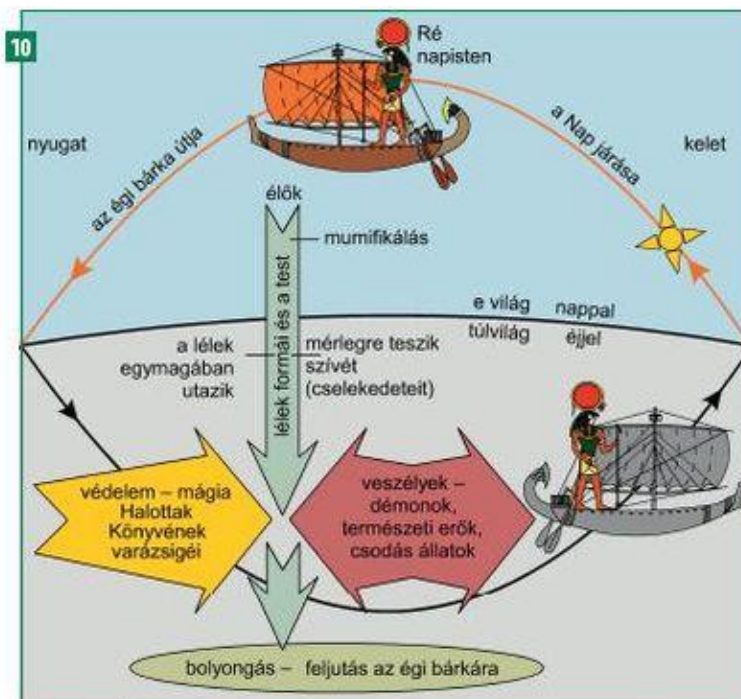
Száray Miklós Történelem 7. című munkája szakmai és módszertani erényei miatt alkalmas arra, hogy használatával teljesíteni lehessen a hat- és nyolcosztályos gimnáziumoktól elvárt követelményeket: a tehetséggondozást és a sikeres érettségi vizsgára való felkészítést. Kérem, lapozzon bele a könyvbe ([ide kattintva](#) honlapunkon betekintő oldalakat is megnézhet), és győződjön meg erről személyesen!

AZ ÍRÁSHOZ TARTOZÓ KÉPEK, KÉPSZÖVEGEK:

1. kép: Száray Miklós: *Történelem 7. a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára. A tankönyv raktári száma: NT-17601. Tankönyvi engedélyszáma: TKV/5622-12/2013.*

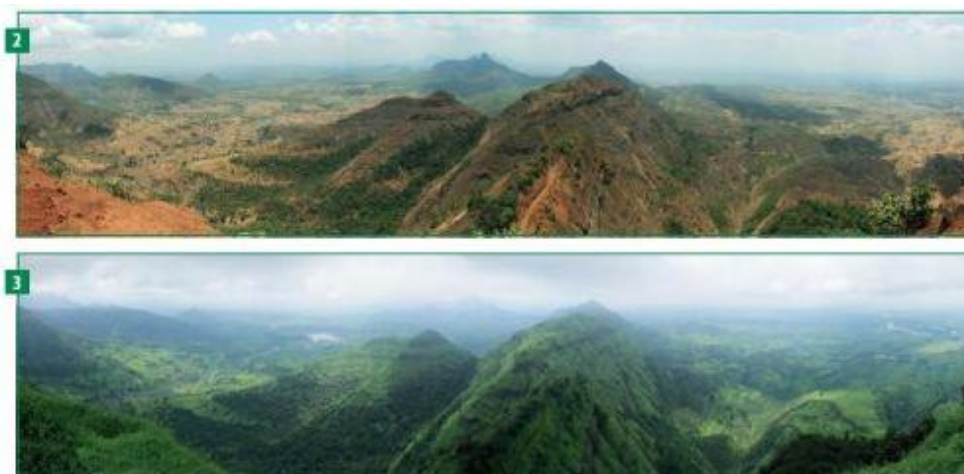
2. kép: Az egyiptomi túlvilág. A tankönyv részletesen foglalkozik a vallásokkal

Az egyiptomi túlvilág

? Kövesse nyomon Ré útját! Hogyan fogták fel az egyiptomiak a túlvilágot? Mi várta őket a halál után? Hogyan készülhettek fel a túlvilági életre?

3. kép: Indiánál egy képpár érzékelteti, mit jelent a monszun. Ugyanaz a táj májusban és augusztusban

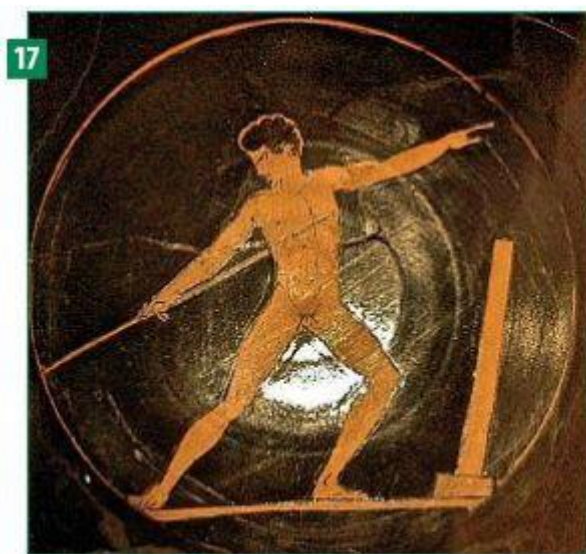

A Nyugati-Ghátok májusban és augusztusban

? Keresse meg a térképen a hegységet! Mi az oka a két képen látható jelentős eltérésnek? Jellemezze a folyók vízjárását! Vesse össze az öntözés lehetséges formáit az Egyiptomban megismert helyzettel! Nézze meg a földrajzi atlaszában egy indiai város csapadékoszlását!

**Pálinkás Mihály: A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó történelemtankönyvei
hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára**

4 a–c kép: Gerelyhajítás az ókorban, az 1908-as londoni és a 2004-es athéni olimpián. A kérdés: Hogyan tükrözik a képek az olimpiai versenyek változásait?

5. kép: Pompeji. Egy tragédia sokoldalú bemutatása

5 Megkövesedett cipő

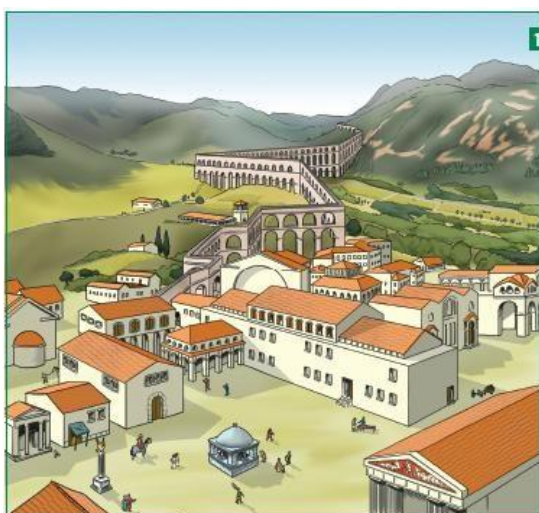

6 A közötté szilárduló vulkáni hamu megőrizte az elpusztult emberi testek alakját. Az elporladt testek üregeit gipszsel öntötték ki

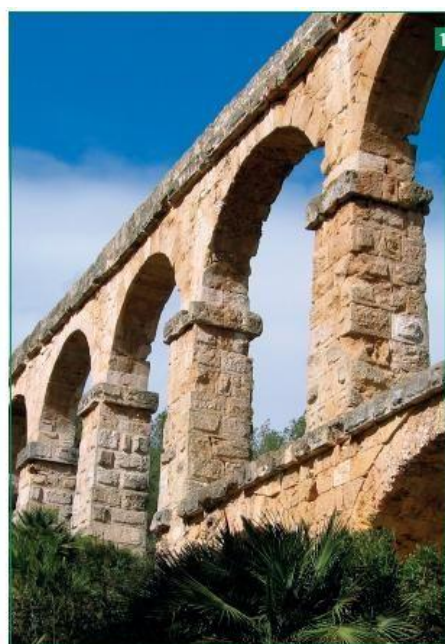
7 A Nápolyi-öböl, háttérben a Vezúv (7.), és a vulkánról készült rajz (8.)
8 Vesse össze a képet és a rajzot! Mely városok estek áldozatul a természeti katasztrófának? A görög-római hitvilág mely képzeti kapcsolható a vulkanizmushoz?

6. kép: Ókori vízvezeték képen és rajzon

14 Római vízvezeték. A víz a vezeték tartó építményben futó ólomcsövekben áramlott

15 Mi volt a legnagyobb mérnöki feladat a vízvezeték építésénél? Milyen nehézségeket kellett leküzdeni az építőknek? Milyen szerkezeti megoldás az alapja a római vízvezetéknek?

**Pálincás Mihály: A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó történelemtankönyvei
hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára**

JEGYZETEK

- ¹ PÁLINCÁS Mihály (2013): Gyorsított időutazás. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó új középiskolai történelemtankönyv-sorozata. Történelemtanítás (XLVIII.) *Új folyam IV. évf.* 3-4. sz. (hiv. a. 04-03-13)
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/12/palincas-mihaly-gyorsított-idoutazas-04-03-13/>